

Zulfiya ŞAHİN*
Kıymet Aybüke AKBAŞ**
Fatma Büşra ERPAY***

RUS HALK MASALLARINDA İNİSİYASYON RİTÜELLERİNİN ANA KAHRAMANI OLARAK BABA YAGA

ÖZET

Masallar, ait olduğu toplumun dünya görüşünü anlamada ve geçmişinde yolculuk etmede bir araç niteliğindedir. Slav mitolojisinde yer alan bir figür olan Baba Yaga ile ilgili masallar bu anlamda bir kaynak olma özelliği taşır. Rus halk masallarının en popüler karakterlerinden olan Baba Yaga, masallarda gösterdiği çelişkili ve sıra dışı varlığıyla ilgi çekmektedir. Başlangıçta olumlu nitelikler yüklenen, Yoginya-Matuşka, ölüm tanrıçası gibi halk arasında saygı gören yüce figürlerle ilişkilendirilen Yaga, inanç sisteminin değişmesi ve ataerkil toplum düzeninin ortaya çıkması sonucunda konumunu yitirerek ormana hapsedilmiştir. Yaga'yı Batı'daki cadılardan ayıran en önemli özelliklerinden biri onun inisiyasyon ritüellerindeki rolünün değişmemesi, bugün dahi masallarda bu işlevini korumasıdır. Sunulan çalışma bu figürün inisiyasyon ritüellerinde oynadığı önemli rolü ortaya koymayı hedeflemiştir. Araştırmamızın amacı, masallarda hem korkutucu bir varlık hem de kahramanları zorlu sınavlardan geçirerek onları sosyal statü değişikliğine hazırlayan bir rehber olan Yaga'nın kökenlerinde yatan ana tanrıçanın izlerini keşfetmek ve ataerkil düzenin bu figür üzerindeki etkilerini anlaşılır kılmaktır. Çalışmamızda kullanılacak masalların seçiminde A. N. Afanasyev'in Rus Halk Masalları (Rus. Русские народные сказки) isimli derlemesinden yararlandık. Çalışmada antropolojik analiz, metin analizi ve karşılaştırmalı analiz yöntemlerine başvurduk. Araştırma, Baba Yaga'nın olumsuz bir masal figüründen ziyade kadim inisiyasyon törenlerini simgeleyen bir sınavcı ve eski inançların izlerini taşıyan bir bilge olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: Baba Yaga, inisiyasyon ritüeli, halk masalları

BABA YAGA AS THE MAIN CHARACTER OF INITIATION RITUALS IN RUSSIAN FOLKTALES

ABSTRACT

Folk tales offer insight into a nation's worldview and history. Among them, stories about Baba Yaga serve as a rich source of cultural understanding. As one of the most iconic figures in Russian folklore, Baba Yaga stands out due to her paradoxical and extraordinary nature. Originally seen as a positive figure connected to revered entities like Yoginya-Matushka, a goddess of death, Baba Yaga's image shifted with the rise of patriarchal society and changes in belief systems—relegating her to the forest and diminishing her divine status. However, unlike Western witches, Baba Yaga has preserved her role in ancient initiation rituals, maintaining her symbolic function in fairy tales to this day. This study explores Baba Yaga's connection to these rites of passage, analyzes the symbolism within selected tales, and traces the remnants of the mother goddess figure in her origins, alongside the effects of patriarchy on her portrayal. The tales examined are drawn from A. N. Afanasyev's *Russian Folk Tales*. The research applies anthropological, textual, and comparative analysis methods. Findings suggest that Baba Yaga is better understood not as a villain, but as a wise woman and tester—embodying elements of ancient belief systems and preserving the essence of initiation.

Keywords: Baba Yaga, initiation rituals, folk tales

* Sorumlu yazar, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye. E-posta: sahinz@ankara.edu.tr / Corresponding Author, Assoc. Prof. Dr., Ankara University, Department of Russian Language and Literature, Ankara/Türkiye. E-mail: sahinz@ankara.edu.tr

** Arş. Gör., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Rusça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye. E-posta: kiymetaybuke.akbas@asbu.edu.tr / Res. Assist., Social Sciences University of Ankara, Department of Russian Translation and Interpreting, Ankara/Türkiye. E-mail: kiymetaybuke.akbas@asbu.edu.tr

*** Yüksek lisans öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Programı, Ankara/Türkiye. E-posta: fatmabusraerpay@gmail.com / Master student, Ankara University, Social Sciences Institute, Department of Slavic Languages, Program of Russian Language and Literature, Ankara/Türkiye. fatmabusraerpay@gmail.com

Giriş

Folklor, halk belleğinin şarkılardan danslara her alanda yankılanan bir üründür ve bu ürün, geleneklerin gücünü, geçmiş zamanların yankılarını ve insanların sıcak ilişkilerini koruyan ruhu temsil etmektedir. Halk belleğinin bu ürünlerinden biri olan masallar, ilk bakışta basit görünseler de insanın kültürel değerlerini ve dünya görüşünü şekillendiren evrensel nitelikte gizli anlamlarla doludur. Dil ve sanat gibi masallar da halkın düşünce ve hislerine ayna tutmak için kendine özgü yöntemleri olan sembolik bir aktarım yoludur. Bu bağlamda masallar, bilinç düzeyindeki ve bilinç dışındaki dünya görüşünün bir yansımasıdır (Solyanik, 2018, s. 104). Masalların varlığını sürdürebilmesi toplumsal kabule bağlıdır. Bu nedenle yaygınlıkları, ait oldukları halkın kültüründe kabul ve reddedilen olgulara bağlıdır (Sezer, 2023, s. 12). Buradan hareketle, masallarda tekrar eden motiflerin ve kahramanların incelenmesinin masalın ait olduğu halkın anlayışını ve dünya görüşünü anlamada önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

Mitler ve masallar dünyanın, bilinç seviyesinde ve bilinçdışında nasıl algılandığına ilişkin bir kaynak niteliğindedir. Bu bağlamda pagan dünya görüşünün temel konularından biri ölüm ve ahirettir. Antropolog J. Frazer’a (1980) göre bu düşüncelerin ilkel insanın bilinci üzerinde ciddi bir etkisi vardır ve bu, beden dışında varlığını sürdüren bir ruha ilişkin mit ve masalların yaygınlığı ile kanıtlanmaktadır. Eski zamanlardan beri ölüm, ruhun bedenden ayrılması olarak kabul edilmiştir ve bu belli bir durumdan başka bir duruma geçmeyi sembolize eden inisiyasyon ritüelleri (Rus. Обряды инициации) ile yakından ilişkilidir. İnisiyasyon töreninde sembolik, geçici bir ölüm söz konusudur ve kişi bu sembolik ölümden sonra yeni niteliklerle bir “yeniden doğuş” yaşar. Bu süreç kahramanın çeşitli sınavlardan geçtiği ve kimi sırları keşfettiği “başka bir çarlığı” ziyaret ettiği masallarda yansıtılmıştır. Propp (1986), inisiyasyon törenlerine yönelik yaptığı araştırmada masalların bu ritüellerin birer yorumu olduğunu ve bu ritüellerle benzer bir yapıya sahip olduklarını belirtir. Bu sebepten kahramanların bir yolculuğa çıkıp çeşitli görevleri tamamladığı masallar derin anlamlar içerir, her olay ve figürün derin felsefi düşünceler taşıdığı, semboller ve metaforlarla bezenmiş bir dünya ortaya koyar. Masallarda kahramanlar bu mistik dünyada seyahate çıktıklarında korkularını yener, güç kazanır ve gizli yeteneklerini keşfeder. Bu özelliğiyle masallar, insanların hayat, ölüm, adalet, misyon gibi kavramları sorgulamasını sağlar. Bunu “bilinçdışı simgelerle örülü ikincil bir hikâye işleyerek” yapar (Sezer, 2023, s. 12). Rus masallarında bu figürlerin örneklerinden biri kahramanları çeşitli şekillerde sınavan ve dünyalar arasındaki sınırda yaşayan Baba Yaga’dır.

İlk Rusça ansiklopedilerden biri olan Brokgauz ve Yefron’un Ansiklopedi Sözlüğünde (Rus. Энциклопедический словарь) (1891) Baba Yaga, “Slav halk söylencelerinde önemli bir rol oynayan, bir yandan yol gösterici yaşlı bir kadın, bir yandan da “kemik bacaklı” Baba Yaga olarak bilinen uğursuz bir figür olarak tezahür eden efsanevi bir varlık olarak tasvir edilmiştir (s. 591). Tunali’nin (2017) ifade ettiği üzere masallar, geçmişle bağlarını koruyup mitlerin, ritüellerin, arketiplerin tekrar edilmesiyle nesilden nesle aktarılan arketipik imgeleri ve ritüelleri sembolize etmektedir (s. 362). Yaga’yı bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Slav mitolojisinde yer alan ve Rus halk masallarında önemli bir figür olan Baba Yaga çelişkili ve ikili yapıya sahip bir masal figürüdür. Bu ikiliğin temelinde Baba Yaga’nın hem sınavı bir engel hem de bilgelik sunan bir rehber olarak kahramanın dönüşüm sürecinde merkezi bir rol oynaması yatar.

Sunulan çalışmada Baba Yaga figürünün Rus masallarındaki rolü ve önemi detaylı bir şekilde incelenip kahramanları tabi tuttuğu imtihanların amaçları inisiyasyon ritüelleri bağlamında

ele alınacaktır. Çalışmamızda kullanılacak masalların seçiminde A. N. Afanasyev'in Rus Halk Masalları (Rus. Русские народные сказки) isimli derlemesinden yararlanılmıştır. Masalların birincil metinlerinin analizi çalışmada kilit rol oynamaktadır, zira, Baba Yaga'nın özgün nitelikleri ve misyonu masallarda ortaya çıkmaktadır. Metin analizi karşılaştırmalı analiz ile desteklenmiş, bu sayede masallar arasındaki ortak özellikler ile birlikte içerik farklılıkları ortaya konmuştur. Çalışma kültürel öğeler dikkate alınarak Baba Yaga'nın ritüelistik pratiklerdeki işlevini ve bu masallarda yatan sembolizmi keşfetmeye yardımcı metinsel ve dilsel yaklaşımlarla zenginleştirilmiştir.

Baba Yaga'nın Mitolojik İmajı

Kovalçuk (2011), G. Fauconnier ve M. Turner'ın (2006) Kavramsal Entegrasyon Teorisine dayanan araştırmasında, Baba Yaga'yı eril kökene bir karşıtlık olarak ortaya çıkan yaşlı bir kadın olarak ele alır. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler ve doğa güçleri üzerinde hakimiyeti olan, annelik ve koruyuculuk işlevi bulunan bir figürdür. Kurnazlığı, bilmecelere düşkünlüğü ve masalsı doğası mistik imge ve sembollerle desteklenir. Yaga'nın süpürgesi, havanı ve tavuk bacakları üzerinde duran kulübesi onun hem ölümler hem de canlılar dünyası ile olan bağlantısını vurgulamaktadır.

Birleşik bir kelime olan Baba-Yaga, *Baba* (Rus. баба) ve *Yaga* (Rus. яга) kelimelerinden oluşmaktadır. *Baba*, eski Slavcada çoğunlukla yaşlı kadınları nitelendirmek için kullanılan bir kelimedir. Annelik ve anaerkil toplum yapısıyla doğrudan ilişkili olan bu kelime, bilgeliği ve tecrübeyi vurgulamaktadır. *Yaga* ise Hint-Avrupa kökenli *eğh* kelimesinden türemiştir ve *korku*, *korkunç* anlamına gelmektedir. Çağdaş araştırmacılar *Yaga* kelimesinin kökeninin eski Slavca *ęga* (T. yılan, engerek) olduğunu savunmaktadır. Litvanyaca aynı anlama gelen *angis* kelimesi de aynı kökene sahiptir. Kurulan bu etimolojik ilişki, figürün yer altı dünyası ile bağlantılı doğasını vurgulamaktadır (Levkiyevskaya, 2022, s. y.). Fasmer, *Yaga*'yı *cadı*, *kıllı tırtıl* olarak yorumlamaktadır. Kökeni konusunda ise *yazyu* (Rus. язя) kelimesi ile bağlantı kurmuştur. Bulgarca “*eza*” (Bul. еза; Rus. мука, пытка; T. ıstırap, işkence), Sırp-Hırvatça *jéza* (Rus. ужас; T. korku), *jézuв* (Rus. опасный; T. tehlikeli), Slovence *jéza* (Rus. гнев; T. öfke, hiddet), *jeziti* (Rus. сердить; T. kızmak), Çekçe *jezinka* (Rus. лесная ведьма; T. orman cadısı), Lehçe *jędza* (Rus. ведьма; T. cadı) kelimeleri aynı kökten türemiştir (Fasmer, 2024, s. y.). Çyornih ise “havanla uçan ve izleri süpürgesiyle süpüren kötü cadı, yaşlı ve gudubet büyücü” tanımını yapmış ve bu folklorik figürün kökenlerinin “büyücü kadınlara”, “sihirle uğraşan kadınlara” ve “falcı kadınlara” dayanabileceğini eklemiştir. Kilise, Kadim Rusya döneminde bu gibi uğraşlara sahip kadınlara yönelik büyük bir mücadele yürütmüştür ve bu kadınların çoğunlukla şifacılıkla uğraşan suçsuz yaşlı kadınlar olduğu düşünülmektedir. Çyornih bu görüşlerini *Yaga*'nın etimolojik olarak eski Slavca *yazyu* (Slav. язя) (Rus. немощь, болезнь, страдание; T. güçsüzlük, hastalık, acı, ıstırap) kelimesinin özdeşi olması ile temellendirmiştir (Çyornih, 2004, s. 464-465). Dolayısıyla bu figür, bir yandan anaerkil değerleri sembolize edip *Baba* kelimesi ile yüceltilirken, diğer yandan olumsuz çağrışımlara ve anlamlara sahip *Yaga* kelimesi ile korkutucu bir yanı olduğu vurgulanmıştır.

Sokolova'nın (2021) belirttiği üzere Rus halk masallarında *Yaga*, geçilmesi zor, yoğun (Rus. дремучий), sık (Rus. густой), karanlık (Rus. тёмный) sıfatları ile anılan bir ormanda yaşar. Eski çağlarda inisiyasyon ritüellerinin, ölümler ve canlılar diyarının sınırı ve bu diyarlar arası geçiş portalının yeri olduğuna inanılan ormanlarda yapılması gerektiğine inanılmıştır (Solyanik, 2018, s. 105; Stepanov, 1997, s. 860). Deli ormanın derinliklerinde yaşayan Baba Yaga, kahramanın

yeraltı dünyasına geçtiği sınırı korur, kahramanı ölümler diyarına (Rus. тридесятое царство; T. otuzuncu çarlık) götüren kişidir. Bu sebepten ormanın bu masallarda önemli bir işlevi vardır.

Halk masallarında kahramanın mücadele ettiği dışı varlıkların kullandığı araçlar kazan, korse, tarak, ip yumağı, ayna, süpürge gibi evde kullanılan ve dışıl nitelikler atfedilen araçlardır (Sezer, 2023). Yaga'nın sahip olduğu havan, havan tokmağı, çalı süpürgesi ve fırın gibi araç gereçler de anaerikil başlangıca işaret etmektedir (Kriniçnaya, 2004, s. 429). Toporkov'un (2011) aktardığı üzere Yaga'nın havanında hastalıklar "*dövülebilir*", hasta hayvanlar dönüştürülebilir, hatta geçirilen nöbetlerin "*canı çıkarılabilir*". Köylü yaşamının bir parçası olan bu nesne Yaga'nın elinde sıradanlığını yitirip kutsallık kazanarak sihirli bir araca dönüşür. Belyakova (2013) havan ve havan tokmağının cinsiyet temelli sembolizmine dikkat çekerek havanın dışıl, havan topunun ise eril kökleri sembolize ettiğini ifade eder. Bu bağlamda bu iki nesnenin kullanımı ritüelde dışıl ve eril kökenin bir uyum içerisinde olduğunu gösterir. Yaga, "Güzel Vasilisa" (Rus. Василиса Прекрасная) masalında havanını çağırır: "Avluya çıktı, ılık çaldı ve bir anda önünde tokmağıyla birlikte havan ve çalı süpürgesi belirdi". "Baba Yaga ve Jihar" (Rus. Баба-Яга и Жихарь) ve "Marya Morevna" (Rus. Марья Моревна) gibi öykülerde ise etrafı daima sihirli nesne ve hayvanlarla çevrilidir. Bu, onun orman üzerindeki hakimiyetini göstermektedir. Yaga sadece hayvanları değil doğa güçlerini de yönetir. Yaga'nın esrarengiz süvarileri olarak nitelendirilen bu güçler beyaz, kırmızı ve siyah olarak tasvir edilir ve gündüzü, güneşi ve geceyi sembolize ederler (Kovalçuk, 2011, s. 36). Bu süvariler ruhların kişileştirilmesi gibidir ve her gün zaman akışının mistik atmosferini oluşturarak Yaga'nın mülkünde dolaşırlar. Diğer masallarda Yaga'nın gücü esrarengiz yardımcılar aracılığı ile kendini gösterir. "Baba Yaga ve Cılız Oğlan"da (Rus. Баба Яга и Заморышек) gizemli hizmetkarları vardır, "Kazlar-Kuğular"da (Rus. Гуси-Лебеди) doğayla olan bağını gösterircesine kazlar ve kuğular ona sadakatle bağlıdır.

Yaga'nın fizyolojik özellikleri de oldukça çarpıcıdır. Devasa memeler ve "tavana kadar değen" bir burun gibi abartılı özellikleri olan yaşlı bir kadın olarak tasvir edilir. O "yaşayan bir ölü"dür. Gözleri ateş saçar, kemikten ibaret olan kolları iskeleti andırır, sarı dişleri ağaçları kesebilecek kadar güçlüdür. Bu özellikler "Kazlar-Kuğular" masalında "yüzü sirim, bacağı kilden" (морда жилиная, нога глиняная), "Büyülü Kraliçe" (Rus. Заколдованная королева) masalında "kemik bacaklı, yaşlı, dişsiz, ak saçlı" (Rus. костяная нога, старая, беззубая, седая) şeklinde, "Kurbağa Çar Kızı" (Rus. Царевна-Лягушка) masalında ise "memelerini bir kancaya takmış dişlerini biliyordu" (Rus. титьки на крюку замотаны, сама зубы точит) şeklinde betimlenir. Yaga'nın bu korkutucu görüntüsü çelişkili doğasını ve uhrevi dünya ile bağlantısını vurgulamaktadır. Sezer'in (2023) belirttiği üzere cadılar ya çok güzeldir ya da ölüyü andıran görünüşleri ile korkutucudur. Bu noktada Yaga'nın görüntüsü onu Batı'daki cadılara yaklaştırmaktadır ve Öksüz (2014) ve Uzelli (2016) de çalışmalarında Yaga'yı cadı olarak kabul etmiştir. Masallarda kahraman ile Yaga'nın ilk karşılaşması sırasında Yaga çoğunlukla fırının üstünde, peykede ya da yerde yatar. Sıklıkla tüm kulübeyi kaplayan bir bedeni olduğu belirtilir: "Bir köşede ayakları, diğer köşede kafası, dudakları kapı üstüne kadar ulaşmış, burnunu tavana gömmüş" (Rus. В одном углу ноги, в другом голова, губы на притолоке, нос в потолок уткнула). Bu tasvir onun ölümler dünyası ile olan bağlantısını vurgulamaktadır: Yatış pozisyonu ve hareketsizliği ölümleri anımsatmakta, dar kulübe ise tabutu çağrıştırmaktadır. Tüm bunlar Yaga'yı son, ebedi evindeki bir ceset timsaline dönüştürmektedir. "Kurbağa Çar Kızı", "Ayı Çar" (Rus. Царь-Медведь) ve "Yakışıklı Doğan Finist'in Tüyü" (Rus. Перышко Финиста Ясного Сокола) gibi masallarda Baba Yaga'nın kulübesi bedeninin köşeden köşeye her yanı kaplayacağı kadar dar

bir alan olarak tasvir edilmekte, bu tasvir kulübenin tabut ile olan ilişkisini güçlendirmektedir. Bununla birlikte Yaga'nın "Rus kokusu" almaktan rahatsızlık duyduğu görülmektedir (Ştemberg, 2011, s. 224). Bu, Yaga'nın ölü olduğunun kanıtlarından bir diğeridir (Kuskova, 2010, s. 47). Ştemberg'in aktardığına göre kadim zamanlarda insanlar, ölümler için yaşayanların kokusunun yaşayanlar için ceset kokusunun olduğu kadar rahatsız edici olduğuna inanmıştır (Ştemberg, 2011, s. 224). Burada masal kahramanlarının da geçici olarak "ölü" olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Özakın (2022) Yaga'nın fiziksel özellikleri ile doğurganlığın yitirilmesi arasında bir ilişki kurarak bu özelliklerin Yaga'yı annelik rolünden uzaklaştırdığını ve geçmişteki yaygın görüş ışığında onun toplum için bir yük olarak kabul edilen yaşlı ve dul kadınlarla benzer bir kaderi paylaştığını ifade etmiştir. Yazarın ifade ettiği üzere cadı avlarının kurbanları çoğunlukla toplumsal statüsünü kaybetmiş ancak Yaga gibi bilgi ve güç sahibi dul, yaşlı, muhtaç durumdaki kadınlar olmuştur. Yaga'nın toplumdan izole bir yaşam sürmesi bu görüş ışığında incelenebilir. Yaga'ya "annelik" özellikleri kazandırıldığı da bilinmektedir ancak onun anneliği insani ilişkilerden uzaktır. Bir eşi yoktur, yalnızca vahşi hayvanlar üzerinde bir hakimiyeti vardır ve onların koruyuculuğunu üstlenmiştir (Propp, 1986, s. 75). Bu özellikleri onun ölüm ve yaşama, gündüz ve geceye, insan ve hayvana ilişkin unsurları birbirine bağlayan dişil bir güç sembolü olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Yaga, evlilik ve aile yükümlülüklerine bağlı olmayan, insani alanın dışındaki özgürlük ve güç gibi özelliklerle arkaik dişil kaynağı temsil etmektedir. Avcıların hayatının vahşi hayvanlara bağlı olması Yaga'nın insanın yaşamı ve ölümü üzerindeki hakimiyeti anlamına geldiğinden, bu figür de hayatı bir öneme sahiptir (Propp, 1986, s. 75). Ayrıca kadınların toplumun başı olarak kabul edildiği ve toplumun diğer üyelerini yönetecek güç ve otoriteye sahip olduğu anaerik toplum yapısını sembolize etmektedir (Ştemberg, 2011, s. 224). Araştırmacılar, Baba Yaga figürünün dişi ata-totemlere tapma geleneğinin izlerini taşıdığını ifade etmektedir (Ryazanova, 2021, s. 126). Ancak paganizmin terk edilmesi ve anaerik toplum yapısının oluşması dolayısıyla Yaga, bir yandan ormanın sahibesi olarak saygıyı hak eden, teveccühü kazanılmaya çalışılan bir figürken bir yandan da çocukları kaçıran korkunç bir varlık olarak tasvir edilmiştir. Bu negatif yorumun, ergenlerin yetişkin hayatına geçiş için çeşitli sınavlara tabi tutulduğu inisiyasyon törenlerinde Yaga'nın oynadığı rol ile doğrudan bağlantısı vardır. Găină (2021) Yaga'nın, Slavların Hristiyanlık öncesinde taptığı ve son derece saygı duyduğu Yoginya-Matuşka'nın yerini aldığını iddia etmektedir. Pagan Slavlara göre Yoginya-Matuşka uzun, kumral saçları örülü, genç, güzel, iyi kalpli ve nazik bir tanrıçadır. Daima güzel giyinen ve altın işlemeli botları olan bu tanrıçanın çocukların koruyucusu olduğuna ve özellikle yetim çocuklara baktığına, onları koruyup kolladığına inanılmıştır, bu yüzden Slav paganizmi için oldukça önemli ve saygın bir tanrıçadır. Bu bağlamda araştırmacı, Yoginya-Matuşka figürünün kötücül Yaga'ya dönüşmesini Hristiyanlığın kabulünden sonra halkı pagan inançlarından uzaklaştırma çalışmalarına bağlamaktadır. Yaga yeni inanışlara rağmen inisiyasyon törenlerini düzenleyici ve kahramanların olgunluğa ve bilgelğe erişmesinde onlara yol gösterici olma rolünü korumaktadır. Işık ve karanlık, korku ve bilgi arasında bir denge sağlayan doğası, dünyalar arası sınırdaki bulunan kadim güçlerin sembolü olarak varlığını sürdürmektedir. Bu, toplum yapısının değişmesi ile Yaga'nın yorumlanma şeklinin de değiştiğini göstermektedir. Genel görüşe göre ise Yaga, yeraltı güçlerini sembolize etmekte ve Slav mitolojisindeki ölüm tanrıçası figürü ile de büyük benzerlikler taşımaktadır. Ştemberg (2011) de Yaga'nın köklerinin Slav mitolojisindeki yılanlarla ilişkilendirilen, yeraltı dünyasının ve ölümün sembolü olan ölüm tanrıçasına dayandığını öne sürmüştür. Bu görüş Yaga'nın "ölümle" olan ilişkisini temellendirmektedir.

Yaga'nın tavuk ayakları üzerinde duran kulübesinin sembolik bir anlamı vardır. Kadim zamanlarda mezarların üzerine “domovina” (Rus. домовина) denilen ve Afanasyev'in belirttiği üzere girişi daima yerleşim yerlerinin tersi yönde bulunan (2002, akt. Bekreşeva, 2017), kazıklar üzerinde duran, üçgen şeklinde çatısı ve penceresi olan küçük kulübecikler inşa edilmiştir. Bu kulübecikler, ataların uhrevi hayatları için sembolik birer ev niteliğindedir. Ölülerini anma günlerinde öbür dünyada hayatın devam ettiğini gösterir şekilde bu kulübeciklere yemekler bırakılmıştır. Bu gibi yapılar daima dünyalar arasındaki sınıra yapılır ve bunların girişi ölümler dünyasına dönüktür. Bu gelenek günümüzde de etkisini korumakta, Ruslar tarafından vefat eden yakınlarının mezarına sevdiği yiyeceklerin bırakılması şeklinde devam ettirilmektedir. Bunun yanı sıra çağdaş Rusçadaki “ölüyü dışarı taşımak” anlamına gelen “ayakları önde taşımak, çıkarmak” (Rus. выносить ногами вперед) deyiminde de yansımaları bulmuştur. Yaga ile ilgili masallarda meskenin yolunu açan “Kulübecik, kulübecik, ormana arkana, bana önünü dön” (Rus. Избушка, избушка, стань к лесу задом, а ко мне передом) büyümlü sözleri de bu inançtan doğmuştur ve kahraman bu büyümlü sözleri söyleyerek kulübenin dönmesini sağlamak zorundadır (Kuskova, 2010, s. 47). Bu kulübenin etrafını dolanamaz ya da başka bir yerden ona giremez. Kulübenin hareket etmesi ve dönüşü içeri girişin tek yoludur. Kulübeden geçebilmek için ise kimi sınavları başarıyla tamamlamak gerekmektedir. Baba Yaga'nın kulübesinin ölümler dünyası ile ilişkisi yalnızca görünüşüyle değil çevresindeki nesneler ile de gösterilmektedir. Üstünde kafatasları bulunan ve insan kemiğinden yapılmış çitler, el, ayak ve sivri dişleri olan ağız şeklindeki kilitler onun ölüm ve yaşam arasında bir muhafız rolü oynadığını vurgulamaktadır. “Güzel Vasilisa”, “Marya Morevna” ve “İvan Bıkoviç” (Rus. Иван Быкович) masallarında Yaga'nın kulübesinin korkutucu öğeler ile betimlendiği görülür. Bu korkutucu ortam kulübenin etrafındaki alanı, kahramanın inisiyasyonunu tamamlarken ölüm güçleri ile temasta bulunduğu bir sınır noktasına dönüştürmektedir. Gäinä'ya (2021) göre bu nokta, kahramanın olgunluğa eriştiği, toplumda yeni bir rol edindiği ve hayatının yeni etabına geçtiği inisiyasyon törenini sembolize etmektedir. Bu mistik ortamda yeri doldurulamaz bir rehber olan Yaga, “o dünyayı” muhafaza ederek ölümler dünyasının girişini yaşayanlardan korur (Pisarenko, 2019, s. 251). Bu bağlamda Yaga ölümleri canlılardan, canlıları ölümlerden korumakta ve iki dünya arasındaki düzeni sağlamaktadır.

Propp'un (1986) belirttiği üzere her şeyin kulübenin dönüşüne bağlı olması kahramanın kendi başına geçemeyeceği görünmez bir sınırın olduğunu göstermektedir. “Baba Yaga” (Rus. Баба Яга), “Kurbağa Çar Kızı”, “Yakışıklı Doğan Finist'in Tüyü”, “Ayı Çar”, “Neresi Olduğunu Bilmediğim Yere Git, Ne Olduğunu Bilmediğimi Getir” (Rus. Пойди туда — не знаю куда, принеси то — не знаю что) gibi birçok masalda bu büyümlü sözler Baba Yaga'nın dünyasına girişin şartı olarak kullanılır. Bunun yanı sıra Kuskova (2010), kulübenin tavuk ayakları üzerinde olmasının zoomorfik yanını da değerlendirerek bunun Yaga'nın vahşi hayvanların hükümdarı olması ve tüm hayvanların ona itaat etmesi ile bağlantılı olduğunu belirtir. Kimi masallarda Yaga'nın kuşa ya da vahşi bir hayvana dönüştüğü görülür. Sonuç olarak Baba Yaga'nın kulübesi kadim zamanlarda Slav atalarının gömülme şeklini anımsatır ve ölümler ile canlılar dünyası arasındaki geçiş noktasıdır. Dolayısıyla bu kulübe yalnızca cadı meskeni değil, yeraltı dünyasına ait güçler tarafından yönetilen ve öbür dünyaya açılan bir portaldır. Kahraman burada sınanır ve kadim ritüeller ve büyüler dünyasına dalarak varoluş gizemleri ile tanışır.

İnisiyasyon Törenleri

Kültürel bir fenomen olarak inisiyasyon törenlerinin araştırmalarına ilişkin antropolog ve etnografların dikkatini çeken birçok konu vardır. Yaşa bağlı inisiyasyona ilişkin en eski bilgiler

masallarda ve masallara yakın türlerde bulunmaktadır (Suhova, 2021, s. 172). Propp'un da ifade ettiği üzere “şimdi anlattıklarını bir zamanlar yapıyor, betimliyorlardı. Yapmadıklarını ise hayal ediyorlardı” (Propp, 2000, s. 309). Bununla birlikte “mit ve masalların kompozisyonu inisiyasyon sürecindeki olayların sırası ile uyumludur” (Kriniçnaya, 2002, s. 10). İnisiyasyon ya da erginlenme törenleri bireyin toplum içerisindeki statüsünün değişmesine sebep olan, belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen “sınır geçme” uygulamalarıdır. İnisiyasyon törenlerinde mecazi bir ölüm ve yeniden doğuş söz konusudur. Bu olgu, halk masallarında örtülü bir biçimde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Ozan, 2011, s. 73-74). Masalların hedef kitlesi erişkinlik yaşamına hazırlanması gereken çocuklardır. Bu bağlamda masal kahramanlarının da ergenlik çağındaki çocuklar olduğunu söylemek mümkündür. Bu kahramanların büyük çoğunluğu yetişkin hayatına kabul edilecekleri sınavlardan geçer, geçici ölüm yaşar vb. “Cinsel birleşme (simgesel anlatımı öpüşme), evlilik, yolculuk, tecrit, doğayla baş başa kalma, bedensel dayanıklılığın sınanması, yaşlı erkeğin iktidarını sarsma ya da yok etme temel erginlenme ölçütleridir” (Sezer, 2023, s. 18). Bu bağlamda masalların, ritüellere ilişkin zaman içinde değişikliklere uğrayan “bilgi kaynakları” olmalarının yanı sıra gece anlatılırken bir aydınlanma eşiği oluşturduklarını, dolayısıyla bir inisiyasyon aracı olduklarını söylemek mümkündür (Suhova, 2021, s. 172). Çünkü masalların içerdiği motif ve kahramanlar dünyayı anlamlandırmaya ve tanımaya çalışan çocukların hayal gücünü beslemekle birlikte onlara kimi öğütlerde de bulunmaktadır.

İnisiyasyon törenleri birkaç etaptan oluşmaktadır. Propp (1986) bu ritüelin ana motiflerini ve aşamalarını şu şekilde sıralamıştır: Öncelikle sembolik, geçici bir ölüm gerçekleşir, bunun ardından ise diriliş süreci yaşanır. Bu durumlar genellikle sınava tabi tutulan kişinin bir canavar tarafından yutulduğu ve bir süre hayvanın “içinde” kaldığı bölümlerde yansıtılmaktadır. Yaga'nın olduğu masallarda canavarın “karnı” rolünü ev, baraka gibi özel yapılar üstlenirken, ağız ise sembolik olarak kapı ya da fırın kapağı ile ilişkilendirilmiştir. Geçici ölümün diğer formları ise sınava tabi tutulan kişinin yakılması, pişirilmesi, kızartılması ya da parçalanması ve ardından yeniden doğmasıdır. Bu aşamadan sonra ritüeli gerçekleştiren kişiye dine, tarihe, günlük yaşamın kurallarına ilişkin bilgiler verilir.

Ozan (2011) da inisiyasyonun üç aşamada gerçekleştiğini belirtmiştir: a. izolasyon, b. durum, hal değişimi, c. uyum. Gültekin (2015), bu üç aşamayı ayrılma, geçiş ve bütünleşme olarak isimlendirerek ayrılma aşamasında kişinin önceki statüsünden sıyrılmaya başladığını, geçiş aşamasında önceki statüsünden sıyrılmış olduğunu ancak yeni bir statü kazanmadığını ve yeni bir rol edinmediğini ifade eder. Bunun yanı sıra bu evrenin “sembolik bir ölüm” olarak kabul edildiğini belirtir. Son evrede ise kişi toplumda yeni bir statü edinir, bu statü ve rol ile bütünleşir. Bu bağlamda bu üç evrenin sonucu bir yeniden doğuşu sembolize etmektedir (Gültekin, 2015, s. 86; Ozan, 2011, s. 82). Zimina (2018) ise inisiyasyonun beş temel aşaması olduğunu belirtir. İlk aşama ebeveynlerden fiziksel olarak ayrılmaktır. Bu, tanrılar ve arketip güçler dünyasına geçişi sembolize etmektedir. İkinci aşama karanlığa gömülme ve korku ile ifade edilen geçici ölümdür. Üçüncü etap yeni bir insanın sembolik doğuşuna işaret eden diriliş ritüelidir. Dördüncü etap inisiyasyona tabi tutulan kişinin bilgiler edindiği, ruhen güçlendiği ve transandantal olan ile bağlantı kurduğu eğitim sürecidir. Beşinci aşama ise inisiyasyona tabi tutulan kişinin seçilmiş olduğuna işaret eden ciddi bir sınavı içermektedir.

Hudzinska-Parkosadze (2019) bu beş etaplı inisiyasyonun erkekler için geçerli olduğuna katılmasına karşın kadın inisiyasyonunun yedi etaptan oluştuğunu belirtir: a. uyanış ve yeni hayatın yeni aşamasına hazırlık, b. izolasyon, yalnızlık ve yabancılaşma, c. aydınlanmanın

başlaması, başka bir deyişle transandantal dünyaya katılma, d. “gözlerinin açılması”, özgürlüğe ve bilgiye ulaşma, s. diğer adıyla doruk noktası, e. “ruhun karanlık gecesi”, diğer bir deyişle ceza, f. uzmanlık kazanma, doğru iş, g. mistik birleşme. Tüm bu görüşlerde ortak olarak bulunan “yolculukta” masal kahramanının yolu çoğunlukla yeraltı dünyasına uzanır. “Üç Çarlık-Bakır, Gümüş ve Altın” (Rus. Три царства — медное, серебряное и золотое) gibi masalarda kahramanın yolculuğunun fiilen yeraltına olduğunu görebiliriz, zira portal büyük bir taşın altında bulunmaktadır. Bu süreçte kahramandan son derece tehlikeli sınavları geçmesi beklenir. Bu yolculuğa sebep olan ise genellikle ebeveynlerin yokluğudur. “Baba Yaga” isimli masalda bunun örneği görülmektedir. Masalda kahramanın babası eşinin ölümünden sonra yeni eşinin isteği üzerine kızını ormana götürür ve onu orada yalnız bırakır. “Güzel Vasilisa” isimli masalda annenin ölümü ve babanın yokluğu kahramanın yalnızlaşmasına sebep olurken bununla baş edebilmek için güçlenmesi ve dayanıklı olması gerekir. “Baba Yaga ve Cılız Oğlan” isimli masalda kırk bir kardeş kendilerine birer eş bulmak için yollara düşer ancak bu yolculuk onlar için bir dizi zorluğa dönüşür. “Baba Yaga ve Jihar” masasında kedi ve serçe Jihar’ı yalnız bırakarak evi terk eder. Masalın bir diğer versiyonunda ufak kardeş dedesine bırakılır ve yasağı çiğneyerek bahçeye çıkar. “İvaşko ve Cadı”da (Rus. Ивашко и Ведьма) kahraman balık tutmak için gider ve bunun sonucunda Yaga ile karşılaşır. “Kazlar-Kuğular”da ebeveynler iki çocuğunu bırakarak işe gidince çocuklardan biri Baba Yaga’ya hizmet eden kazlar ve kuğular tarafından kaçırılır, kardeşi ise onu kurtarmak için yolculuğa çıkar. İvan’ın kayıp çar kızını aradığı “Kurbağa Çar Kızı”nda ve “evden” uzaklaşmanın uzun ve sınamalarla dolu bir yolla sonuçlandığı “Marya Morevna”, “Yakışıklı Doğan Finist’in Tüyü” gibi birçok masalda da benzer bir kimsesizlik ve terk edilmişlik söz konusudur.

Masallardaki bir sonraki önemli etap kahramanın yol için hazırlanması sürecidir (Propp, 1986, s. 46). Bu noktada Rus masallarının ilginç bir özelliği vardır: Kahramanın ciddi bir mesafe kat etmesi gerekir ancak uzamdaki geçişi sınırlar ortadan kalkmışçasına anlaktır. Masalarda yolculuğun kendisinden ziyade ölümden sonraki yaşama giden yolu sembolize eden ekmek, ayakkabı, asa gibi sembolik gereçlerin yer aldığı hazırlık sürecine odaklanılmaktadır. Bu araçlar, Antik Mısır’dan İskandinav’a kadar çoğu kültürde önemli bir yere sahiptir (Propp, 1986, s. 50). Örneğin “Güzel Vasilisa” masasında kahraman yanına annesinden kalan dualı bebeği; “Baba Yaga ve Cılız Oğlan” masasında dizgin, “Kurbağa Çar Kızı”nda ise demirden çizmeler, prosfora ve yolu gösteren bir ip yumağı alır. “Marya Morevna”da Koşçey’in mendili varken “Çar Oğlu İvan ve Beyaz Polyan” (Rus. Иван-царевич и Белый Полянин) masasında kılıç ve ip yumağı, “Yakışıklı Doğan Finist’in Tüyü” ise çiçek, tüy, demir pabuçlar, koltuk değnekleri, kalpak ve prosfora vb. görülür. Bu nesneler kahramanın yapacağı yolculuğunun iki dünya arasında gerçekleşeceğini sembolize etmenin yanı sıra bu yolculuğun kutsallığını da gözler önüne sermektedir. Kahraman, görünen dünyanın sınırlarını aşacak ve başka bir çevreye girecektir. Bu yolculuk dünyalar arası geçiş olarak yorumlanmaktadır ve bu dünyalardan biri ölümler çarlığıdır. Bunlar arasındaki sınır ise sırlarla dolu ve geçilmez ormanda bulunmaktadır. Kahraman ile Baba Yaga’nın karşılaşması yine bu ormanda gerçekleşir. Kahramanın içsel yolculuğunu başlatan, çeşitli sınama yöntemleriyle korkularını yenmesini ve ruhsal anlamda büyümesini sağlayan ve böylece çıktığı yolculuğa anlam katan, ona yol gösteren ve onu koruyan Baba Yaga’dır.

Rus masallarında ve mitlerde bir yandan kahramana yardımcı olan, ona tavsiyelerde bulunan, onu büyük bir misafirperverlikle ağırlayan (Kovalçuk, 2014, s. 58), çoğunlukla kahramanın kaderine olumlu bir etkisi bulunan (Găină, 2021, s. 80), başta kahramana düşmanca davranırsa da sihirli sözlerle kahramanı “besleme görevini” hatırlayıp ona yemek ikram eden

(Pavlovskaya, 2014, s. 88) Yaga, diğer yandan çocukları “yemek” istemekte, onları alıkoymaktadır. Bu bağlamda Propp, Yaga hakkında tek bir analiz yapmanın zorluğuna değinerek masalarda üç farklı Yaga’nın varlığından söz eder: a. Kahramana değerli hediyeler, atlar ve tavsiyeler veren “Bağışçı-Yaga” (Rus. Яга-дарительница). Bu Yaga’nın örneği “Güzel Vasilisa” masalında görülür. Masalın sonunda Yaga tarafından Vasilisa’ya verilen gözlerinden ateş saçan kafatası kahramanın üvey annesi ve üvey kardeşlerini yakar. “Kurbağa Çar Kızı” masalında üç kardeş olan Yaga’ların ikisi kahramana öğüt vererek yardımcı olur. “Yakışıklı Doğan Finist’in Tüyü” masalında üç Yaga vardır ve her biri, kahramana hem öğüt hem de yolculuğunda ona yardımcı olabilecek hediyeler verir. “İvan Bıkoviç” masalında Baba Yaga kahramana öğüt verir ve Çudo-Yudo hakkında uyarıda bulunur. Bazı masalarda ise Baba Yaga masalın başında kötü bir karakter olarak kahramanın karşısına çıkar ancak kahramanla savaştıktan ve yenildikten sonra iyi huylu davranışlar göstererek kahramana yardımcı olur Buna İlya Muromets ve Yılan, Rus. Илья Муромец и Змей örneği verilebilir. b. Çocukları kaçıran ve “kızartmaya” çalışan Yaga (Rus. Яга-похитительница). Bu Yaga’ya örnek vermek gerekirse “Kazlar-Kuğular” masalında Baba Yaga’nın kendisi olmasa da onun emrinde olan kazlar ve kuğular çocuğu kaçırarak Yaga’nın kulübesine götürürler. c. Kahramanlarla savaşan Yaga (Яга-воительница). Buna “Baba Yaga ve Cılız Oğlan”, “Marya Morevna”, “Fırtına Bahadır İvan İnekoğlu” (Rus. Буря-богатырь Иван Коровинсын), “Medvedko, Usınya, Gorınya ve Dubınya Bahadırları” (Rus. Медведко, Усыня, Горыня и Дубыня Богатыри) ya da yukarıda da belirttiğimiz “İlya Muromets ve Yılan” masalını örnek verebiliriz. “Bakire Çar Kızı” (Rus. Царь-Девница) masalında kahramanın karşısına çıkan üçüncü Yaga, önceki Yaga’lar gibi iyi huylu değildir, aksine karakteri yiyeceğini belirtir. Propp’a göre bu üç tip Yaga’nın da kendine özgü özellikleri olmakla birlikte hepsi için ortak olan özelliklerden de bahsetmek mümkündür (Propp, 1986, s. 36). Bu üç Yaga’nın ortak noktası ise inisiyasyon törenlerinde oynadıkları kritik roldür. Baba Yaga’nın ana kahramanlardan olduğu halk masallarının çoğunda kahraman bir yolculuğa çıkar. “Baba-Yaga ve Cılız Oğlan” masalında kardeşler kendilerine gelin bulabilmek için yola çıkarken, “Çar Oğlu İvan ve Beyaz Polyan” masalında kahraman, kardeşlerinin büyük övgüler ile bahsettikleri başka bir kahraman olan Beyaz Polyan’ı görmeye gider. “Medvedko, Usınya, Gorınya ve Dubınya Bahadırları” masalında kahraman, yaşadığı yerden yerlilerin şikayetleri nedeniyle giderken “Deniz Çarı ve Bilge Vasilisa” (Rus. Морской Царь И Василиса Премудрая) masalında kahraman, babasının yıllar evvel verdiği yemin sebebiyle yolculuğa çıkmak zorunda kalır. Kahraman bu yolculuğun ve Yaga ile karşılaşmasının sonucunda daha önce bulunduğu durumdan “kurtularak” “mutlu sona” ulaşır.

İnisiyasyon çerçevesinde gelişen masalarda cinsiyetler arası bir fark olduğundan söz edilebilir. Suhova (2021) inisiyasyon törenindeki cinsiyet temelli farklılıkların kendini verilen görevlerde ve sınama yöntemlerinde gösterdiğini ifade eder. Rus masallarında genel ve cinsiyete özel imtihanların varlığından bahsetmek mümkündür. Kahramanın mükafatı da cinsiyete göre belirlenmekte, evden ayrılan kız görkemli bir evlilik gerçekleştirirken, evden ayrılan oğlan kahraman ünvanı ile birlikte görkemli bir evlilik elde etmektedir (Sezer, 2023, s. 40). Rus masallarının sonunda kahramanın bir armağan kazandığı görülür ve bu armağan daima kahramanın cinsiyetine ve sosyal hayattaki rolüne uygundur. Erkeklerin armağanı balta ve kırbaç gibi nesnelerken, kızların armağanı iğdir. Bununla birlikte kahramanın yola çıkışında da cinsiyet temelli farklılıklar vardır. Yola çıkan kızlar ya kaçırılır ya kovulur ya da kaybolur (Sezer, 2023, s. 50), kimi zaman ise kötü niyetli bir üvey anne gibi kendisinden yaşça büyük bir kadının oyunu ile ormana gönderilir; ancak erkekler bir kahramanlık, zenginlik yahut bir ödül özlemiyle, hür

iradeleriyle yolculuğa çıkar. Sezer, kız ve erkek yolculukları arasındaki farkları açıklarken kızın yolculuğunun “sabır, ahlakı, itaatkarlığı, çalışkanlığı ve güzelliği” sonucunda ödüllendirildiğini ve hikâyenin başından bağımsız olarak evlilikle sonuçlandığını ancak erkeklerin doğa ya da diğer rakiplere karşı kazandığı zaferin ardından evlilik ya da cinsel birleşme aracılığıyla erginleştiğini belirtir. Kadının kahramanlık öyküsünün işlendiği masallarda ise ailedeki erkeğin ölüm, yaşlılık gibi sebeplerle aktif olmaması veya bir ağabeyin eksikliği gibi sebeplerden söz edilirken yolculuklara erkek kıyafetleriyle çıkıldığı görülür (Sezer, 2023, s. 51-52). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rollerinin kahramanın erginlik sürecine etki ettiği ve kızların daha edilgen bir rolde olduğu söylenebilir.

Hudzinska-Parkosadze de inisiyasyon törenlerinin içeriğinin cinsiyet temelli farklılıkları üzerinde durmaktadır. Araştırmacının belirttiği üzere kadınların inisiyasyon modelinde âşık olunan kişi figürü sürecin sembolik olarak tamamlanmasını ve en yüksek merteye olarak kabul edilen aşk idealine ulaşmaya işaret etmektedir. Bunun yanı sıra kadın yolun ilk aşamasını yalnız tamamlarken ikinci etabında bir rehberi olur. Rüya ise bilinçdışına özgü bir tezahür olmaktan çıkarak güçlü bir sezgi halini alır. Buradaki temel fark kadınların inisiyasyon töreninde yalnızca bir kadın rehber ihtiyacı duyması, erkeklerinse onu sevecek ve inisiyasyonun kalan adımlarını tamamlamasına yardım edecek bir kadına ihtiyaç duymasındır (Hudzinska-Parkosadze, 2019, s. 102). Örneğin “Kurbağa Çar Kızı” masalında Yaga, erkek kahramana yumurta getirme görevi verir. Bu yumurta, av ganimetini sembolize eder. “Marya Morevna” masalında kahramana üç gün boyunca Yaga’nın atlarına bakma görevi verilir. Bu görev hayvancılık becerilerinin sınanmasına ilişkin bir görevdir. “Baba Yaga ve Cılız Oğlan” masalında ise kahramanlar Yaga ile henüz karşılaşmadan önce vahşi atları evcilleştirerek yetişkin yaşamına ve sorumluluk almaya hazır olduklarını kanıtlar. Bazı masallarda Yaga kahramana kızıyla evlenmesini ya da onunla bir yatağı paylaşmasını teklif eder. Bu, muhtemelen rahibelerle kurulan birlikteliğin yetişkin yaşamına geçişin sembolü olduğu kadim inisiyasyon ritüelleri ile bağlantılıdır. Böylelikle kahramanların üreme fonksiyonları üzerinden fiziksel erişkinlikleri de sınanmış olmaktadır. “Baba Yaga ve Cılız Oğlan” masalında ise kırk bir erkek kardeşe evlenmesi için kırk bir kızını öneren Yaga’nın asıl amacı erkekleri sınamak ve başarısız olmaları halinde onları ölüme mahkûm etmektedir. Erkeğin inisiyasyon törenini tamamlayabilmek için onu sevecek bir kadına ihtiyaç duyması erkeklerin erginleşme sürecinin cinsel birliktelik ile tamamladığına ilişkin görüşleri yansıtmaktadır. Zira birçok toplumda erkek cinsel birliktelik yaşadktan sonra bir yetişkin olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra erkek kahramanın yolculuk boyunca mücadele ettiği varlık kendi babası olabileceği gibi Baba Yaga gibi dişil figürler de olabilir. Sezer, erkek kahramanın yenmesi gereken kadınların cadı, ecinni, dev anası gibi iktidar sahibi kadınlar olduğunu belirtir. Erkek, kötücül dişiyi ya savaşıarak ya da hileyle kandırarak alt eder (Sezer, 2023, s. 46). Bu bağlamda Yaga’nın evrensel masal imgelerine uygun bir niteliği olduğunu söylemek mümkündür. Erkekler Yaga’nın kulübesinde ev yönetimi ve avcılık becerilerini gösterecekleri, cesaretlerini kanıtlayacakları çeşitli görevleri yerine getirirler. “Kurbağa Çar Kızı” masalında Baba Yaga kahramana özel bir yumurtayı bulma ve getirme görevini verirken, “Marya Morevna” masalında kahramana üç gün boyunca atlara bakması görevi verilir. Genç kızların imtihanı ise ev hanımlığında ne kadar hazır olduklarının sınanması ile ilişkilidir. Buna örnek olarak “Baba Yaga” ve “Güzel Vasilisa” masallarını verebiliriz. Bu masallarda Baba Yaga kahramanlara görev olarak bir günde bitmesi olanaksız ev işleri verir.

İnisiyasyon törenlerindeki en önemli sınavlardan biri korku üzerinden gerçekleşen sınavlardır. Bu sınavlar sayesinde korkuları tanımak ve onları yönetmek mümkün hale gelmektedir. Masallarda hayatta kalıp evlerine dönenler korkularını yenenlerdir. “Baba-Yaga ve Jihar”, “İvaşko ve Cadı” ve “Kazlar-Kuğular” masallarında kahramanlar Yaga veya ona hizmet eden hayvanlar tarafından kaçırılır ancak masalın sonunda geri dönmeyi başarırlar. Diğer bir sınav yöntemi geçici ölümü içeren ve ritüel bağlamında bir statüyü kaybedip yenisini kazanma olarak tanımlanabilecek “geçiş”tir. Masallarda ölüm ile sınama her iki cinsiyet için de ortak bir yöntemdir. Bu, öldürülme ya da yenme tehdidi şeklinde kendisini gösterebilir. “Üç Çarlık-Bakır, Gümüş ve Altın” masalında Yaga’nın hediyesi olan kartal, kahramanı evine götürürken yolda ona verilen etin bitmesi sebebiyle kahramanın ensesini yer. Kartal, kahramanı evine ulaştırdığında ensesini geri verir. Tutsaklar yer altında tutulabilir, tencere ya da fırında pişirilmeye çalışılabilir.

Bununla birlikte Baba Yaga ile kahramanın karşı karşıya geldiği ve mücadele ettiği örnekler de vardır. Bu masallarda kahraman ağırlıklı olarak erkektir. Tartışmayı kazanmak, Yaga’yı kandırmak ve öldürmek bu mücadelenin temel hedeflerindendir. “Baba-Yaga ve Jihar”, “Baba-Yaga ve Cılız Oğlan” ve “Çar Oğlu İvan ve Beyaz Polyan” masalları bunun örnekleridir. Ancak kendini ormanda bulan kızlar öldürme girişimi ya da doğrudan mücadeleye çekilmezler. Onlar kaçmaya ve kendilerini kurtarmaya çalışır. Örneğin “Kazlar-Kuğular” masalında kahraman, kardeşini kurtardıktan sonra Baba Yaga’dan kaçarak ve saklanarak kurtulmaya çalışır. Fiziksel acı ile sınama da yalnızca erkeklere yönelik inisiyasyon törenlerinde görülür. Buna örnek olarak “Marya Morevna” masalını verebiliriz. Bu masalda kahraman, Marya Morevna’yı kurtarmaya çalışırken parçalara ayrılarak öldürülür ancak başkalarının yardımı sayesinde hayata geri döner ve Marya Morevna’yı kurtarır. M. V. Tendryakova’nın (1992) belirttiği üzere inisiyasyonlar çoğunlukla işkence olmadan gerçekleşmektedir. Bu gibi ritüellerde acı ve korku, katarsis işlevi görür ve ortak tecrübe üzerinden bir grup oluşumunu sağlar. Hissedilen acıyı hatırlamak inisiyasyonun yenilenmesine, kahramanın tecrübesinin yinelenmesine sebep olur. Genç kızların inisiyasyon törenlerinde ise fiziksel acıya yer verilmez. Bunun yerine “anti yemekler” (Rus. антипища) ile sınanırlar. Bu, yeni bir statü kazanmayı ve geçici ölümü sembolize eder. Yara kabukları, iltihaplanmış deri kalıntıları, kızartılmış insan parmakları, elleri, ayakları ya da böcekler gibi insanların yemediği şeyler tiksinti uyandırır ve bu gibi “anti-yemeklerin” ikram edilmesinin altında şiddet yatar. İnisiyasyona tabi tutulan kızın hissettiği iğrenmeyi erkeklere yönelik ritüellerdeki acı ile kıyaslamak mümkündür. “Anti yemek” ölümle ve yaşam tehdidi ile ilişkilendirilir: “Yersen ölürsün” (Suhova, 2021, s. 175). İşlevsel açıdan bakıldığında kızların inisiyasyonundaki iğrenme ile erkeklerin inisiyasyonundaki acının eşdeğer olduğunu ve ölümle sembolik bir bağının bulunduğunu söylemek mümkündür.

Mit ve masallarda kahramanın inisiyasyon töreni çoğunlukla anne rahmini andıran kapalı bir mekânda gerçekleşir (Tunalı, 2017, s. 363). Bu bağlamda “çocukları kaçıran Baba Yaga” tipinin yer aldığı masallar inisiyasyon törenleri için iyi bir çıkış noktası oluşturmaktadır. Bu, eski bir Slav geleneği olan hasta bebeklerin sağlığına kavuşmaları için fırında “pişirilmesi” adetine dayanmaktadır ve “ikinci doğumu” sembolize etmektedir (İvanova, 2013, s. 1863-1864; Ştemberg, 2011, s. 225). Găină (2021) bu adete Hristiyanlığın kabulünden sonra yeni anlamlar katıldığını ve Baba Yaga’nın fırınında yakılan çocuklar üzerinden masallara negatif bir biçimde aktarıldığını belirtir. Bu adetin ağırlıklı olarak hasta ya da prematüre doğan bebekler üzerinde uygulandığı ve bebeklerin öncelikle rahmi sembolize eden, mısır unundan yapılmış bir hamura sarıldığı, pişirme küreği ile ısıtılmış fırında kısa süre bekletildiği ardından üstlerine eski bir tava kapatıldığı, bu

ritüeli çocuk sahibi olan, ahlaklı bir yaşam sürmüş yaşlı kadınların gerçekleştirdiği bilinmektedir (İvanova, 2013, s. 1864). Adetin kendisi bir “yeniden doğuşu” sembolize ederken bunun çocuğun sağlığını iyileştireceğine yönelik bir inanç vardır. Bu bağlamda masallardaki fırında pişirme sembolizminin bu adet ile ilişkili olduğu yorumu yapılabilir. Ritüeli gerçekleştiren kişinin ise ahlaklı, yaşlı bir kadın olması (İvanova, 2013, s. 1863), Baba Yaga figürünün sonradan kötücül bir nitelik kazandırılmış, iyi ve yol gösterici rolüne ilişkin bir başka kanıt niteliğindedir.

Fırının Rus masalındaki ritüelistik statüsü oldukça önemlidir. Erkeklerin yaşa bağlı inisiyasyonlarında “dönüşüme” uğradıkları yer fırındır. Fırında pişirilme tehdidi çoğunlukla erkeklere yöneliktir. “Baba-Yaga ve Jihar” ve “İvaşko ve Cadı” masallarında Baba Yaga, kahramanları fırında pişirmek ve yemek ister ancak kahramanlar bu durumdan kurtulmayı başarırlar. “Bebeklerin pişirilmesi” uygulamasının Slav geleneğindeki yerine yukarıda değinilmiştir. Ancak burada ritüelde çocuk ve ekmek arasında kurulan özdeşliğe ve ritüelin taşıdığı sembollere bir kez daha dönmek gerekmektedir. Suhova (2021) bu adetin yalnızca çocuğun yeniden doğuşunu değil aynı zamanda yetişkinliğe eriştirilmesini sembolize edebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda ekmek nasıl tam pişiriliyorsa çocuklar da “tam pişirilmekte”, olgunlaşma süreçleri bu fırında tamamlanmaktadır.

Baba Yaga’nın körlüğü de son derece ilginçtir. Yaşayanlar ölüleri, ölümler de yaşayanları göremez, Yaga’ya rastlayan kahraman da sembolik olarak “körleşir”. Bu körlük halinin yapay bir ölüm ve yeniden doğuşu andırmasının yanı sıra insanın bilinç seviyesi ile ilgili olduğu yorumu da yapılabilir. Bu körlük, yaşın bir getirisi olarak çocukluk dönemindeki dünyayı olduğu gibi algılayamama durumunun getirdiği “yapay körlüğün” erginliğe geçişte belli sınavlar sonrasında yerini aydınlanma ve yeniden “görmeye”, dolayısıyla toplumun tam bir bireyi olarak hayatı olması gerektiği gibi algılayacak bilinç seviyesine ulaşmanın sembolik bir anlatısı olarak yorumlanabilir. Ancak İvanova (2013) bu görüşün aksini savunarak dünyayı yeni bir perspektifle görmenin herkesin sahip olduğu bir özellik olmadığını ve bunun tehlikeli olması dolayısıyla kötücül özelliklerle anıldığını belirtmiştir. Buna karşın inisiyasyon törenlerinin “dünyayı yeniden, daha geniş bir perspektiften görmeyi” beraberinde getirdiği atlanmamalıdır. Geçici ölüm ve yeniden doğuşun amacı, dünyayı bir çocuk olarak algılayan bireyin yetişkin özellikleri ile toplumda yeni bir yer edinmesidir.

Zaman içerisinde kültürel yapının değişiminin bir sonucu olarak Yaga’nın sınavları acımasız sınavlar olarak görülmeye başlamış ve katılığı bir tehdit olarak algılanmıştır. Sonuç olarak Yaga olumsuz bir figür olarak kabul edilmiştir. Ancak kadim bilginin koruyucusu rolü, kahramanların zorlukları aşması, güç ve bilgelik kazanması için gerekli olmaya devam etmiştir. Dolayısıyla dini ve sosyal yaşamda erkek egemenliği başlamış olsa da Baba Yaga masal dünyasındaki hakimiyetini korumuş; geçiş, erginlik ve kendini tanımaya ilişkin sırların taşıyıcısı olan gizemli bir figür olarak kalmıştır.

Sonuç

Rus masallarında Baba Yaga sembolik ve çok katmanlı bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeraltı güçlerini, geçiş ritüellerini ve kadim inisiyasyon ritüellerini içinde barındırmakta, aynı zamanda eski Slav ölüm tanrıçası ve sınavcı arketipine de hayat vermektedir. Bununla birlikte dünyalar arasında bir muhafız görevi görürken inisiyasyon törenlerinde rehberdir. Bu inisiyasyon törenlerinde en önemli nokta “geçiş”tir. Kahramanın korku, geçici ölüm ve diriliş

aracılığıyla bir durumdan diğer duruma geçişi statü değişimine işaret etmektedir. Yaga'nın rehber rolü burada ortaya çıkmaktadır.

Yaga'nın kulübesi ataları defnetmeye yönelik eski bir geleneği anımsatmakla birlikte inisiyasyon ritüelinin bir adımı olan imtihanların ve geçişin gerçekleştiği yerdir. Kahraman bu imtihanları geçerek sembolik olarak ölür ve yeni bilgiler ve yeni bir statü ile yeniden doğar. Bu imtihanlar arasında cinsiyet temelli bazı farklar vardır. Erkek çocukları için bilgeliğe giden yol fiziksel acı, korkuya meydan okuma ve gücünü test etmekten geçerken kızlar için bu yol, ev işleri ve ev yönetimi becerileri üzerinden gerçekleşir. Bununla birlikte kızların inisiyasyon törenlerinde fiziksel acı yerine “anti yemekler” sebebiyle doğan tiksinti vardır. Anti yemekler, gerçek yemekler değildir ve ölümler dünyası ile bağlantıları vardır.

Baba Yaga figürü kültürel değişikliklerden sonra bile sembolik dönüşümün somut bir tasviri olma niteliğini korur ve kahramanlara sosyal ve manevi roller edinmeleri konusunda yardım ederek çocukluktan yetişkinliğe geçişlerinde onlara eşlik eder. Kahraman, tabi tutulduğu imtihanı başarıyla tamamladıktan sonra yeni hayatı için ihtiyaç duyduğu gizli bilgileri sembolize eden sihirli armağanlar kazanır. Bu armağanlar kahramanın cinsiyeti ve gelecekteki rolü ile uyum içerisindedir.

Bu bağlamda Baba Yaga inisiyasyonun ve geçişin güçlü bir sembolü olarak kalmıştır. Kahramanı tabi tuttuğu imtihanların her biri kişinin çeşitli sınavlar aracılığıyla erginliğe erişmesi, böylelikle güçlenmesi, gündelik yaşama ilişkin derin bilgiler edinmesi konusunda eğitilmesini hedefleyen inisiyasyon ritüellerinin bir yansımasıdır.

Extended Abstract

Folk acts as a mirror for a society and a resource about its mentality. Therefore, studies related to folk tales present important information about the past of the people in question. Baba Yaga, who is also a figure in Slavic mythology, is the heroine of most of the Russian folk tales. These tales serve as a rich source of cultural understanding. When the folk tales in which Yaga is one of the main heroes are examined, it is seen that this figure has a conflicting nature. Yaga, who looks after, feeds, and gives advice to the hero in one tale, wants to eat him or subjects him to a test in another. It is possible to search this conflicting nature's roots in the progress of society.

In the folk tales in which Yaga appears, there are lots of traces of ancient initiation rituals. Therefore, examination of these tales reveals Yaga's role in these rituals and the symbolism in the tales. In this context, we presented Yaga's general features, and her role in the initiation rituals with the examination of the folk tales selected from the A. N. Afanasiev's collection named “Russian Folk Tales” (Rus. Русские народные сказки).

The aim of our study is to investigate how Yaga represents nature and feminine power, although she has gained a lot of negative features when women lost their status in society because of patriarchy, and how this is reflected in the folk tales. The former studies show that tales about Yaga can be associated with initiation rituals. We also share this point of view and hold the view that her physical features enforce this association as well.

An anthropological analysis method was used in the examination of Baba Yaga's appearance and her role in the initiation rituals. In the examination of the folk tales text analysis method was applied. In order to reveal Yaga's conflicting nature comparative analysis method was used. Hereby, her various roles in the tales were dissected.

In the Russian tales related to Yaga, the hero often sets out on a journey, and preparation for this journey is more important than the journey itself. All items that the hero takes with him indicate that the journey will be between two worlds. The hero happens to pass through the dark forest, meets there with Baba Yaga who is the guardian of the border between these worlds. Yaga's broom, mortar and hut standing on chicken legs emphasize her connection with both the world of the living and the dead. Besides, Yaga is the mistress of the forest and the mother of wild animals. Her symbols, such as broom and mortar that are associated with women according to gender roles, feature her maternal role. Her appearance also shows her connection with the world of the dead and her maternal role. However, analyzing her appearance, we see that she represents women who became, on the one hand, a burden for society after she ages and loses her fertility, and on the other hand, who became the "wise woman" profile by getting rid of the domination of men. We also see that the maternity of Yaga is related to her dominion over the wild animals, instead of women's fertility. From this point of view, Yaga is a figure who has been able to maintain her power through her role in the initiation rituals, although she has a lot in common with the witches in the West and poses a danger to the male-dominated society. However, despite her similarities to Western witches, Baba Yaga has retained her role in ancient initiation rituals, maintaining her symbolic function in fairy tales to this day.

Yaga's role in the initiation rituals shows that despite her demonization, she portrays a symbolical transformation and accompanies the heroes in their transition from childhood to adulthood, helping them acquire social and spiritual roles. The hero, who passes the examination successfully, is gifted with magical presents that symbolize secret information and will be needed in their new life. These presents are compatible with the gender of the hero as well as the examination itself. For that reason, it is hard to say that Yaga is a witch from Russian folk tales. Possibly, she had a more important role in the life of Russian pagans than the witches in the West, and she was considered as a goddess or a sacred spirit who helps them find their place in society. Her connection with Yoginya-Matushka and the goddess of the dead also supports this point of view and her importance in the life of ancient Russians.

Kaynakça

- Afanasyev, A. N. (1984-1985). *Narodniye russkiye skazki. (V 3-h tomah)*. Lit. pamyatniki. Nauka.
- Afanasyev, A. N. (2002). *Mifi, poveriya i suyeveryiya slavyan. Poeticheskie vozzreniya slavyan na prirodu (V 3-h tomah, c.1)*. Terrafantastica.
- Bekreşeva, L. A. (2017). Baba Yaga- sakral'nyy obraz russkih skazok. İçinde Nauçnyy forum: Filologiya, iskusstvovedeniye i kul'turologiya: Sbornik statyey po materialam XI Mejdunarodnoy nauçno-praktičeskoy konferentsii. 9(11). 28-33. Obşçestvo s ograniçennoy otvetsvennost'yu "Mejdunarodnyy tsentr nauki i obrazovaniya".
- Belyakova, S. M. (2013). Sakralnyy predmet v gendernom aspekte (etnolingvistiçeskoye issledovaniye). *Vestnik Surgutskogo gosudarstvennogo pedagogičeskogo universiteta*, 5 (26), 65-69.
- Brokgauz, F. A., & Yefron, İ. A. (1891). Baba Yaga. İçinde A. İ. Anreyevski (Ed.), *Entsiklopedičeskij slovar'* (Cilt 2[a]). Sankt-Peterburg: Semenovskaya Tipo-Litografiya.

- Çyornih, P. Ya. (2007). *İstoriko-etimologičeskiy slovar sovremennogo russkogo yazıka (C.2)*. Russkiy yazık media.
- Fasmer, M. Yaga. (t. y.). *Etimologičeskiy onlayn-slovar russkogo yazıka*. 2024, 11 Eylül. <https://lexicography.online/etymology/vasmer/%D1%8F/%D1%8F%D0%B3%D0%B0> adresinden erişilmiştir.
- Fauconnier, G. & Turner, M. (2006). Mental Spaces. Conceptual Integration Networks. *Cognitive Linguistics: Basic Readings*, 303–371.
- Frazer, J. (1980). *Zolotaya vetv: issledovaniye magii i religii*. Politizdat, 831.
- Găină, A. (2021). Prevräşçeniye mifologičeskogo personaja Yogini-Matuşki v Babu-Yagu. *Romanoslavica*, 57(2), 76-82.
- Gültekin, A. K. (2015). İnisiyasyon Ritüelleri. *Bilim ve Ütopya – Aylık Bilim, Kültür ve Politika Dergisi*, 254, 83-87.
- Hudzinska-Parkosadze, A. (2019). Paradigma initsiatsii v skazke “Vasilisa Prekrasnaya”. *Vestnik slavyanskikh kultur*, 51, 99-115. <https://cyberleninka.ru/article/n/paradigma-initsiatsii-v-skazke-vasilisa-prekrasnaya>
- İvanova, E. V. (2013). The problem of mysteriousness of Baba Yaga character in religious mythology. *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences*, 12(6), 1857-1866.
- Kovalçuk, L. P. (2011). Kontseptualnaya integratsiya smeşannogo prostranstva “Baba-Yaga” v skazoçnom diskurse. *Voprosı kognitivnoy lingvistiki*, 3, 33-39.
- Kovalçuk, L. P. (2014). Osobennosti integratsii antropomorfniñ blendov v russkom skazoçnom diskurse (na primere ishodnogo prostranstva “Jenşçina”). *Vestnik Çelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*, 6(335), 54-60.
- Kriniçnaya, N. A. (2002). Posvyaşçeniye v koldunı, s. Istoriko-etnografiçeskaya osnova russkih mifologičeskih rasskazov o peredaçe-usvoyenii ezoteričeskih znanii. *Etnografiçeskoye obozreniye*, 2, 10-22.
- Kriniçnaya, N. A. (2004). *Russkaya mifologiya, s. Mir obrazov folklora*. Akademiçeskiy prospekt. Gaudeamus. 1008.
- Kuskova, O. E. (2010). Skazka kak virtualnoye vırajeniye russkoy mentalnosti. *Diskurs-Pi*, 9(1-2), 45-48.
- Levkiyevskaya, Ye. Ye. (2022). Baba-Yaga. *Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya*. 2024, 11Eylül. <https://bigenc.ru/c/baba-iaga-b2ea51> adresinden erişilmiştir.
- Ozan, M. (2011). Geçiş Ritüelleri ve Halk Masalları. *Milli Folklor*, 91, 72-84.
- Öksüz, G. 2014. *Rus Mitolojisi*. Çeviribilim Yayınları.
- Özakın, D. (2022). Baba Yaga: Rus Folklorunda Cadı ve Anne Arketipi Bağlamında Yaşlanan Kadın Bedeninin Şeytanlaştırılması. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15 (37), 151-165. <https://doi.org/10.12981/mahder.1072830>

- Pavlovskaya, A. V. (2014). Çelovek i yeda, s. k istorii zarojdeniya traditsiy pitaniya. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Lingvistika i mejkulturnaya kommunikatsiya*, 19 (2), 72-82.
- Pisarenko, D. A. (2019). Lingvosemiotičeskiye osobennosti znakov smerti v russkih narodnih skazkah. *Gumanitarniye i yuridičeskiye issledovaniya*, 1, 247-253.
- Propp, V. Ya. (1986). *İstoričeskiye korni volşebnoy skazki*. İzdatelstvo leningradskogo universiteta.
- Ryazanova, E. V. (2021). Obrazı vedmı i Babı Yagi v angliyskoy i russkoy skazočnoy traditsii. *İnostranniye yazıkı v kontekste mejkulturnoy kommunikatsii*, 13, 122-128. doi, s. 10.24412/cl-35926-2021-122-128
- Sezer, M. Ö. (2023). *Masallar ve Toplumsal Cinsiyet*. Kor Kitap.
- Sokolova, G. A. (2021). Vospriyatiye lesa v skazočnom mire. *Russian Linguistic Bulletin*, 4(28), 32-34. Doi, s. <https://doi.org/10.18454/RULB.2021.28.4.10>.
- Solyanik, O. E. (2018). Baba-yaga v russkoy narodnoy volşebnoy skazke. Etimologiya slova “yaga”. *Gumanitarnaya paradigma*, 3(6), 103-107.
- Stepanov, Yu. S. (1997). *Baba-Yaga. Konstantı. Slovar russkoy kulturi*. Opıt issledovaniya. Şkola “Yazıkı russkoy kulturi”, 824.
- Suhova, M. V. (2021). “...i tam kto-to noçyu yeyo syel”, s. Çem mojet okonçitsya vozrastnaya initsiatsiya (etnografičeskiye i antropologičeskiye zametki po materialam udmurtskogo folkloru. *Yejegodnik finno-ugorskih issledovaniy*, 1, 172-182.
- Ştemberg, A. S. (2011). Geroi russkih narodnih skazok, s. kto oni i poçemu vedut sebya tak, a ne inaçe?. *Prostranstvo i Vremya*, 4, 218-229.
- Toporkov, A. L. (2011). *Stupa i Pest? Slavyanskaya mifologiya (2. Baskı)*. Entsiklopediçeskiy slovar, 454-456.
- Tunalı, D. (2017). Popüler Masallardan Sinemaya Yapılan Uyarlamalarda Kültürel Antropolojik Süreklilik ve Dönüşüm. *Journal of International Social Research*, 10 (49), 362-372.
- Uzelli, G. 2016. *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*. Yapı Kredi Yayınları.
- Zimina, I. S. Sovremenniy variant initsiatsii v protsesse vzrosleniya podrostkov. *Pedagogiçeskoye obrazovaniye v Rossii*, 2, 75-82. <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennyy-variant-initsiatsii-v-protsesse-vzrosleniya-podrostkov>

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı/Contribution Rate Declaration of Researchers: Zulfıya ŞAHİN: %60, Kıymet Aybüke AKBAŞ: %20, Fatma Büşra ERPAY: %20

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0